

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 1-son

VOLUME 6 / ISSUE 1 / 2026

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.6.1.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev,
Y. Yarmolik,
E. Sharipov,
K. Abduvaliyeva,
Y. Mahmudov,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnom

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 24-fevralda bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 18,1
Adadi: 100. Buyurtma: № 32.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti shobasi mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSh)

M. Vishovaty – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta'lim bo'yicha prorektor, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi shobasi professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi shobasi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi shobasi dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi shobasi mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi shobasi professori, yuridik fanlar doktori

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari shobasi professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq shobasi dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altıyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish shobasi professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish shobasi dotsenti v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrası dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrası dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi shobasi katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

R. Kuchkarov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq, jamiyat va madaniyat shobasi dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев,
Е. Ярмолик,
Э. Шарипов,
К. Абдувалиева,
Й. Махмудов,
М. Шарифова,
Ш. Бекназарова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт:

jurisprudence.tsul.uz

E-mail:

lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс:

1387.

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
24.02.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 18,1. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 32.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий сектором административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий кафедрой трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – доцент сектора конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и.о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

М. Курбанов – и.о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и.о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Р. Кучкаров – доцент сектора права, общества и культуры Ташкентского государственного юридического университета, кандидат филологических наук

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev,
E. Yarmolik,
E. Sharipov,
K. Abduvalieva,
Y. Makhmudov,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 24.02.2026.

Paper size: A4. Cond.p.f: 18,1.

Units: 100. Order: № 32.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovaty – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

R. Kuchkarov – Associate Professor of the Department of Law, Society and Culture of Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 **ESHTURDIYEVA FARANGIZ BAXODIR QIZI**

Huquqiy bo'shliq fenomeni va uni bartaraf etish: O'zbekiston fuqarolik qonunchiligi misolida

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

21 **NOSIROV SHERZOD SHERMATOVICH**

Transchegaraviy to'lovga qobiliyatsizlik huquqi: nazariy yondashuvlar va zamonaviy muammolar

28 **ABDULLAYEV KOMILJON ISTATILLO O'G'LI**

Bulutli texnologiyalarni huquqiy tartibga solish muammolari va istiqbollari

36 **AVLIYOQULOV BEKMIRZA BEKTEMIROVICH**

Transchegaraviy zarar yetkazish oqibatida vujudga kelgan nizolarni hal qilishda xalqaro xususi huquqning o'rni

44 **MAMADIYEV ABROR ABDURAXMON O'G'LI**

O'zbekistonda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish yo'llari: kompensatsiyaviy mexanizmlar

53 **RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR O'G'LI**

Mezonin kapitalning tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishdagi o'rni va uning huquqiy tartibga solinishi

61 **SAIDOVA NIGORAXON AKMAL QIZI**

Onlayn marketpleys operatorlarining huquqiy maqomi

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

74 **ISANOV XOLMUROD RUZIYEVICH**

Qishloq xo'jaligi sohasini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish muammolari

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

83 **BAZARBAEVA SHAXLO RAXIMOVNA, SOBITOVA UMIDAXON MUROD QIZI**

Fuqarolar huquqlarini ta'minlashda huquqni muhofaza qiluvchi organlar va sud tizimining o'zaro hamkorligi

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

94 **ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF O'G'LI**

Sun'iy intellektdan foydalangan holda sodir etilgan jinoyatlar uchun javobgarlik: xalqaro-huquqiy yondashuv

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQI VA
SUD EKSPERTIZASI

102 **BAZAROVA DILDORA BAXADIROVNA**

Jinoyat protsessida ichki ishonchga ko'ra dalillarni baholashning nazariy muammolari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

125 **KOLENKO YEVGENIY VYACHESLAVOVICH, AHMADOV ALIMARDON AXMADOVICH**

Kriptoaktivlar soyadagi iqtisodiyotda: jinoiy faoliyatda foydalanilgan aktivlarni
qaytarishning huquqiy tahlili

137 **AHMADJONOV MURODULLO NURALI O'G'LI**

Korrupsiyaning sabablari va demokratik yechimlar

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

145 **MO'MINOV ASILBEK HUSNIDDIN O'G'LI**

Raqamli muhitda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish sohasidagi qonunchilik: xorijiy
tajriba va milliy istiqbollar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА.
ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 ЭШТУРДИЕВА ФАРАНГИЗ БАХОДИР КИЗИ

Феномен правового пробела и его устранение: на примере гражданского законодательства Узбекистана

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

21 НОСИРОВ ШЕРЗОД ШЕРМАТОВИЧ

Трансграничное право несостоятельности: теоретические подходы и современные проблемы

28 АБДУЛЛАЕВ КОМИЛЖОН ИСТАТИЛЛО УГЛИ

Проблемы и перспективы правового регулирования облачных технологий

36 АВЛИЁКУЛОВ БЕКМИРЗА БЕКТЕМИРОВИЧ

Роль международного частного права в разрешении споров, возникающих в результате причинения трансграничного ущерба

44 МАМАДИЕВ АБРОР АБДУРАХМОН УГЛИ

Пути совершенствования системы защиты прав интеллектуальной собственности в Узбекистане: компенсационные механизмы

53 РАХМАТОВ АЗИЗБЕК ИСКАНДАР УГЛИ

Роль мезонинного капитала в финансировании предпринимательской деятельности и его правовое регулирование

61 САИДОВА НИГОРАХОН АКМАЛ КИЗИ

Правовой статус операторов онлайн-маркетплейсов

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

74 ИСАНОВ ХОЛМУРОД РУЗИЕВИЧ

Проблемы совершенствования правового регулирования сельскохозяйственной сферы

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

83 БАЗАРБАЕВА ШАХЛО РАХИМОВНА, СОБИТОВА УМИДАХОН МУРОД КИЗИ

Взаимодействие правоохранительных органов и судебной системы при обеспечении прав граждан

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

94 АББОСОВ МИРСУЛТОН МИРШАРОФ УГЛИ

Ответственность за преступления, совершённые с использованием искусственного интеллекта: международно-правовой подход

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

102 БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА

Теоретические проблемы оценки доказательств по внутреннему убеждению в уголовном процессе

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

125 КОЛЕНКО ЕВГЕНИЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ, АХМАДОВ АЛИМАРДОН АХМАДОВИЧ

Криптоактивы в теневой экономике: правовой анализ возврата активов, используемых в преступной деятельности

137 АХМАДЖОНОВ МУРОДУЛЛО НУРАЛИ УГЛИ

Причины коррупции и демократические решения

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

145 МУМИНОВ АСИЛБЕК ХУСНИДДИН УГЛИ

Законодательство в сфере защиты персональных данных в цифровой среде: зарубежный опыт и национальные перспективы

CONTENTS

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

11 ESHTURDIEVA FARANGIZ BAKHODIR KIZI

The phenomenon of legal gaps and their elimination: on the example of Uzbekistan's civil legislation

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

21 NOSIROV SHERZOD SHERMATOVICH

Cross-border insolvency law: theoretical approaches and contemporary challenges

28 ABDULLAEV KOMILJON ISTATILLO UGLI

Problems and prospects of legal regulation of cloud technologies

36 AVLIYOQULOV BEKMIRZA BEKTEMIROVICH

The role of private international law in resolving disputes arising from transboundary damage

44 MAMADIEV ABROR ABDURAKHMON UGLI

Ways to improve the system of protection of intellectual property rights in Uzbekistan: compensatory mechanisms

53 RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR UGLI

The role of mezzanine capital in financing entrepreneurial activity and its legal regulation

61 SAIDOVA NIGORAXON AKMAL KIZI

Legal status of online marketplace operators

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

74 ISANOV KHOLMUROD RUZIEVICH

Problems of improving the legal regulation of the agricultural sector

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

83 BAZARBAEVA SHAKHLO RAKHIMOVNA, SOBITOVA UMIDAKHON MUROD KIZI

Interaction between law enforcement agencies and the judicial system in ensuring the rights of citizens

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

94 ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF UGLI

Liability for crimes committed using artificial intelligence: an international legal approach

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

102 BAZAROVA DILDORA BAKHADIROVNA

Theoretical problems of evidence evaluation based on inner conviction in criminal procedure

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

- 125 **KOLENKO YEVGENIY VYACHESLAVOVICH, AHMADOV ALIMARDON AHMADOVICH,**
Crypto-assets in the shadow economy: a legal analysis of the asset recovery used in criminal activities
- 137 **AHMADJONOV MURODULLO NURALI UGLI**
Causes of corruption and democratic solutions

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 145 **MUMINOV ASILBEK KHUSNIDDIN UGLI**
Legislation in the field of personal data protection in the digital environment:
foreign experience and national perspectives

Kelib tushgan / Получено / Received: 20.01.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 10.02.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 24.02.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.1./FRKP8882>

UDC: 347.1+342.7:004.9(045)(575.1)

RAQAMLI MUHITDA SHAXSGA DOIR MA'LUMOTLARNI HIMOYA QILISH SOHASIDAGI QONUNCHILIK: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY ISTIQBOLLAR

Mo'minov Asilbek Husniddin o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Xalqaro huquq va inson huquqlari
sho'bası o'qituvchisi
ORCID: 0009-0007-7417-2998
e-mail: asilbekmuminov86@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli transformatsiya sharoitida shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilishni asosiy inson huquqi sifatida ta'minlash borasida turli xorijiy davlatlar tajribasi qiyosiy-huquqiy tahlil qilingan. Tadqiqotda Yevropa Ittifoqi, Amerika Qo'shma Shtatlari, Osiyo-Tinch okeani mintaqasi va Markaziy Osiyo davlatlarining milliy qonunchilik tizimlarida shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi, ma'lumot subyekti huquqlari hamda raqamli muhitda inson huquqlarini ta'minlashga oid yondashuvlar taqqoslangan. Maqolada turli huquqiy oilalarga mansub davlatlarning raqamli huquqlarni tartibga solish modellari hamda institutsional tizimlarining o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan. Muallif xalqaro inson huquqlari standartlarini milliy qonunchilikka implementatsiya qilishning eng samarali usullarini aniqlash maqsadida qiyosiy tahlil metodologiyasidan foydalangan. Tadqiqot natijalari O'zbekiston Respublikasida raqamli muhitda inson huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi, raqamli transformatsiya, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, ma'lumot subyekti huquqlari

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО В СФЕРЕ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ

Муминов Асилбек Хусниддин угли,
преподаватель сектора «Международное право и права человека»
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье проведён сравнительно-правовой анализ зарубежного опыта обеспечения защиты персональных данных как одного из основных прав человека в условиях цифровой трансформации. В рамках исследования сопоставляются подходы к обеспечению права на неприкосновенность частной жизни, прав субъектов данных, а также к защите прав человека в цифровой среде, закреплённые в национальных правовых системах

Европейского союза, Соединённых Штатов Америки, государств Азиатско-Тихоокеанского региона и Центральной Азии. В статье раскрываются особенности моделей правового регулирования цифровых прав и институциональных механизмов их обеспечения в государствах, относящихся к различным правовым семьям. С целью определения наиболее эффективных способов имплементации международных стандартов в области прав человека в национальное законодательство автор использует методологию сравнительного анализа. Результаты исследования направлены на выработку практических рекомендаций по совершенствованию системы защиты прав человека в цифровой среде в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: права человека, право на неприкосновенность частной жизни, цифровая трансформация, защита персональных данных, права субъекта данных

LEGISLATION IN THE FIELD OF PERSONAL DATA PROTECTION IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: FOREIGN EXPERIENCE AND NATIONAL PERSPECTIVES

Muminov Asilbek Husniddin ugli,

Lecturer of the Department of
International Law and Human Rights,
Tashkent State University of Law

Abstract. This article provides a comparative legal analysis of the experience of various foreign countries in ensuring the protection of personal data as a fundamental human right in the context of digital transformation. The study compares the approaches to ensuring the right to privacy, the rights of the data subject, and human rights in the digital environment in the national legislative systems of the European Union, the United States of America, the Asia-Pacific region, and Central Asia. The article reveals the specific features of the models of regulation of digital rights and institutional systems of states belonging to different legal families. The author used the methodology of comparative analysis to determine the most effective ways of implementing international human rights standards into national legislation. The research results will serve to develop practical recommendations for improving the system of human rights protection in the digital environment of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: human rights, the right to privacy, digital transformation, protection of personal data, rights of the data subject

Kirish

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va ularning jamiyat hayotining barcha sohalariga chuqur kirib borishi XXI asrda inson huquqlari konsepsiyasiga tubdan yangicha yondashuv talab etmoqda. Zamonaviy axborot jamiyatida an'anaviy shaxsiy huquq va erkinliklar yangi raqamli sharoitlarga moslashishi hamda kengayishi zarur bo'lib qoldi. Jahon Iqtisodiy Forumi ma'lumotlariga ko'ra, global miqyosda 5,4 milliarddan ortiq internet foydalanuvchilari mavjud bo'lib, bu dunyo aholisining 67 foizini tashkil etadi (World Economic

Forum, 2023). Ushbu raqamlar shaxsiy ma'lumotlarni raqamli makonda himoya qilish masalasining dolzarbligini yanada oshirmoqda.

Raqamli transformatsiya shaxsiy hayotga daxlsizlik, fikr va so'z erkinligi, shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligi, axborot olish huquqi kabi asosiy inson huquqlari uchun ham yangi imkoniyatlar, ham yangi tahdidlar yaratmoqda (Solove, 2023). Sun'iy intellekt texnologiyalarining keng qo'llanishi, katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, yuz tanish tizimlari, biometrik identifikatsiya va boshqa raqamli vositalar shaxsiy huquqlar sohasida murakkab huquqiy muammolarni

keltirib chiqarmoqda. Shu bois turli davlatlarning ushbu muammolarni hal qilish tajribasini o'rganish hamda qiyosiy tahlil qilish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi uchun ushbu masala alohida dolzarblik kasb etadi, chunki mamlakatda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini (2020) amalga oshirish jarayonida fuqarolarning shaxsiy huquqlari va erkinliklarini ta'minlash tizimini takomillashtirish zaruriyati tug'ilmoqda. 2019-yilda O'zbekiston Respublikasining "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonuni qabul qilingan bo'lsa-da, uning amaliyotda qo'llanishi va xalqaro standartlarga to'liq muvofiqligini ta'minlash bo'yicha bir qator muammolar mavjud. Mamlakat Yevropa Ittifoqi, AQSh, Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy hamkorligini kengaytirmoqda va bu ma'lumotlarni xalqaro darajada almashish, investitsiyalarni jalb qilish hamda raqamli xizmatlar ko'rsatish uchun mos tartibga solish muhitini yaratishni talab qiladi. Shuningdek, O'zbekiston BMTning Inson huquqlari bo'yicha Kengashi, Yevropa Kengashi va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilayotgan sharoitda milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga yaqinlashtirish zaruriyati mavjud. Shu bois rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarning shaxsiy huquqlarni raqamli makonda himoya qilish bo'yicha ilg'or tajribasini o'rganish hamda O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlarini tadqiq qilish nazariy va amaliy jihatdan muhim vazifadir.

Jahon amaliyoti shuni ko'rsatmoqdaki, turli davlatlar raqamli transformatsiya sharoitida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda o'ziga xos yondashuvlar ishlab chiqmoqda. Yevropa Ittifoqi 2016-yilda Ma'lumotlarni himoya qilishning umumiy reglamentini (General Data Protection Regulation) (Regulation (EU), 2016) qabul qilish orqali shaxsiy ma'lumotlarni himoya

qilishning eng qat'iy standartlarini o'rnatgan va bu global miqyosda namuna bo'lib xizmat qilmoqda. Amerika Qo'shma Shtatlari esa sektorli tartibga solish modelini qo'llab, turli sohalar uchun maxsus qonunlar asosida moslashuvchan tizim yaratgan. Osiyo-Tinch okeani mintaqasidagi davlatlar, xususan, Janubiy Koreya va Yaponiya raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bilan shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish o'rtasida muvozanatni ta'minlovchi innovatsion modellar joriy qilmoqda. Markaziy Osiyo mintaqasida esa Qozog'iston va Qirg'iziston kabi davlatlar o'z qonunchilik bazalarini yaratish va takomillashtirish jarayonida bo'lib, xalqaro tajribadan saboq olishga intilmoqda. Ushbu xilmaxillik har bir davlatning o'z konstitutsiyaviy an'analari, iqtisodiy sharoitlari va strategik yo'nalishlari asosida optimal model tanlash zarurligini ko'rsatadi.

Asosiy qism

Ushbu tadqiqotda raqamli transformatsiya sharoitida shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilishning xorijiy tajribasini o'rganish uchun keng ko'lamli materiallar bazasi qo'llangan. Tadqiqot materiallari sifatida Yevropa Ittifoqi, AQSh, Janubiy Koreya, Yaponiya, Qozog'iston va Qirg'iziston respublikalarining milliy qonunchilik hujjatlari, xalqaro shartnomalar, konvensiyalar va statistik ma'lumotlardan foydalanilgan.

Tadqiqot jarayonida qiyosiy-huquqiy metod orqali turli davlatlarning raqamli huquqlarni tartibga solish tizimlari taqqoslangan, ularning umumiy va o'ziga xos xususiyatlari aniqlangan. Ushbu metod yordamida Yevropa, Amerika va Osiyo modellarining kuchli va zaif tomonlari, ularning samaradorligi hamda O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari baholangan. Shuningdek, tizimli-strukturaviy metod orqali shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish mexanizmlarining tarkibiy elementlari, ularning o'zaro bog'liqligi va butun tizim doirasidagi o'rni tadqiq qilingan. Bu metodologiya yordamida qonunchilik bazasi, institutsional tuzil-

ma, nazorat mexanizmlari va javobgarlik choralari o'rtasidagi munosabatlar tahlil qilingan.

Yevropa Ittifoqi raqamli transformatsiya sharoitida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish sohasida eng rivojlangan va to'liq huquqiy bazaga ega. Yevropa yondashuvi shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni asosiy inson huquqi sifatida tan olish va keng qamrovli tartibga solish tizimini yaratish tamoyiliga asoslanadi (Bradford, 2020). Yevropa Ittifoqi-ning Asosiy huquqlar xartiyasi 8-moddasida (European Union, 2000) shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish alohida inson huquqi sifatida mustahkamlangan bo'lib, bu xalqaro amaliyotda muhim yutuq hisoblanadi.

Ma'lumotlarni himoya qilishning umumiy reglamenti 2016-yildan boshlab Yevropa hududida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishning asosiy qonuni bo'lib xizmat qilmoqda. GDPR shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlashning oltita asosiy tamoyilini belgilaydi: qonuniylik, adolatlilik va shaffoflik, maqsadni cheklash, ma'lumotlarni minimallashtirish, aniqlik, saqlash muddatini cheklash, yaxlitlik hamda maxfiylik (Kuner et. al., 2020). GDPR individual huquqlarni keng miqyosda ta'minlaydi, jumladan, ma'lumotlarga kirish huquqi, tuzatish huquqi, o'chirish huquqi va portativlik huquqi kabi yangi avlod huquqlarini joriy qilgan.

Yevropa modelining o'ziga xos xususiyati qat'iy javobgarlik mexanizmlari o'rnatilganligidadir. GDPR qoidalarini buzganlik uchun jarimalar yillik global daromadning 4 foizigacha yoki 20 million yevrogacha bo'lishi mumkin. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilda Yevropa ma'lumotlarni himoya qilish organlari 1,6 milliard yevrodan ortiq jarimalar qo'llagan, bu esa qonunning real ta'sir kuchini ko'rsatadi (European Data Protection Board, 2024). Institutsional jihatdan har bir a'zo davlatda mustaqil nazorat organi faoliyat yuritadi va Yevropa ma'lumotlarni himoya qilish Kengashi umumiy koordinatsiyani ta'minlaydi.

2022-yilda qabul qilingan “Raqamli xizmatlar to‘g‘risida”gi (Digital Services Act) (European Parliament & Council of the European Union, 2022a) va “Raqamli bozorlar to‘g‘risida”gi qonunlar (Digital Markets Act) (European Parliament & Council of the European Union, 2022b) Yevropa raqamli huquqlar tizimini yanada mustahkamlagan (Regulation EU 2022/2065). “Raqamli xizmatlar to‘g‘risida”gi qonun onlayn platformalar uchun javobgarlik doirasini kengaytirdi va foydalanuvchilarga kuchli himoya mexanizmlari taqdim etdi. Ushbu qonun foydalanuvchilarga o‘z shaxsiy ma’lumotlarini to‘liq nazorat qilish, algoritmik qarorlar to‘g‘risida tushuntirish olish va kontentni moderatsiya qilish qarorlariga e’tiroz bildirish huquqlarini beradi.

Yevropa tajribasining yana bir muhim jihati ma'lumotlarni xalqaro darajada uzatishni tartibga solishdir. GDPR uchinchi davlatlarga ma'lumotlarni uzatish uchun qat'iy shartlar qo'yadi va "himoyaning yetarliligini tan olish qarorlari" (adequacy decisions) mexanizmini joriy qilgan (Kuner et. al., 2020).

Amerika Qo'shma Shtatlari raqamli huquqlarni tartibga solishda Yevropadan tubdan farq qiluvchi yondashuv qo'llaydi. Amerika modelining asosiy xususiyati federal darajada umumiy ma'lumotlarni himoya qilish qonuni mavjud emasligi va sektorli tartibga solish tizimiga tayanishdir. Ushbu yondashuv AQSh konstitutsiyaviy an'analariga, xususan, Birinchi tuzatish (First Amendment to the United States Constitution) tomonidan kafolatlangan so'z erkinligiga katta ahamiyat berishga bog'liq (Solove, 2023).

“Tibbiy sug’urta portativligi va javobgarligi to’g’risida”gi (Health Insurance Portability and Accountability Act, 1996) qonun (Health Insurance Portability and Accountability Act) tibbiy ma’lumotlarni, “Bolalarning onlayn maxfiyligini himoya qilish to’g’risida”gi qonun (Children’s

Online Privacy Protection Act, 1998) (Children's Online Privacy Protection Act) 13 yoshgacha bo'lgan bolalarga tegishli ma'lumotlarni, Gramm-Lich-Bliley qonuni (Gramm-Leach-Bliley Act, 1999) moliyaviy ma'lumotlarni himoya qiladi. Har bir qonun o'z sohasida maxsus standartlar va tartib-qoidalarni belgilaydi. HIPAA tibbiy ma'lumotlarni himoya qilishda keng qamrovli talablar o'rnatgan bo'lib, tibbiy muassasalar va sug'urta kompaniyalari uchun texnik va tashkiliy xavfsizlik choralari majburiydir (U.S. Department of Health and Human Services, 2023).

Shtat darajasida raqamli huquqlarni tartibga solishda muhim o'zgarishlar mavjud. Kaliforniya iste'molchilarining maxfiylik qonuni (California Consumer Privacy Act, 2018) 2018-yilda qabul qilinib, AQShda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishning birinchi keng qamrovli shtat qonuni bo'ldi. CCPA kaliforniyalik iste'molchilarga o'z ma'lumotlari to'g'risida bilish, o'chirish, sotilishiga qarshi chiqish va kamsitilmaslik huquqlarini beradi. 2023-yil 1-yanvardan kuchga kirgan Kaliforniya maxfiylik huquqi qonuni (California Privacy Rights Act, 2018) esa ushbu himoya mexanizmlarini yanada kengaytirdi. AQShda hozirgi vaqtda Virjiniya, Kolorado, Konnektikut, Yuta va boshqa shtatlarda o'z ma'lumotlarini himoya qilish qonunlari qabul qilingan. Bugungi kunda federal darajada umumiy qonun qabul qilish bo'yicha takliflar muhokama qilinmoqda, ammo turli manfaatdor tomonlar o'rtasida konsensusga erishilmagan.

Shuningdek, Osiyo-Tinch okeani mintaqasidagi davlatlar raqamli huquqlarni tartibga solishda o'ziga xos, ko'pincha Yevropa va Amerika yondashuvlarini uyg'unlashtiruvchi modellar ishlab chiqqan (Greenleaf, 2014). Ushbu mintaqa davlatlari uchun xarakterli jihati raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bilan shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish o'rtasidagi muvozanatni topishga intilishdir.

Janubiy Koreya tajribasini o'rganish shuni ko'rsatdiki, "Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risida"gi qonun (Republic of Korea, 2023) (Personal Information Protection Act) 2011-yilda qabul qilinib, 2020-yilda GDPR talablariga yaqinlashtirish maqsadida keng ko'lamda o'zgartirilgan (Personal Information Protection Act, 2020). PIPA shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlash uchun rozilik talab qiladi, ma'lumot subyektlariga keng huquqlar beradi va Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish komissiyasi (Personal Information Protection Commission) mustaqil nazorat organini belgilaydi.

Janubiy Koreya tajribasining o'ziga xos jihati texnologik yechimlardan keng foydalanishdir. Mamlakatda blokcheyn texnologiyasiga asoslangan raqamli identifikatsiyani boshqarish tizimlari, sun'iy intellekt yordamida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish vositalari hamda kiberxavfsizlik mexanizmlari faol qo'llanadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, Janubiy Koreyadagi kompaniyalarning 75.5 foizi ma'lumot himoyasini muhim masala sifatida baholaydi (Korea Internet & Security Agency, 2024).

Yaponiya shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda individual huquqlar va global ma'lumotlar oqimi erkinligi o'rtasidagi muvozanatga asoslangan gibril yondashuv qo'llaydi. Yaponiyada asosiy hujjat sifatida "Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risida"gi qonun (Act on the Protection of Personal Information, 2003) 2003-yilda qabul qilingan hamda 2017-, 2020- va 2022-yillarda tubdan o'zgartirilgan (Act on the Protection of Personal Information, 2022). APPI individual huquqlarni kengaytirdi, jumladan, ma'lumotlarni o'chirish va foydalanishni to'xtatish huquqlarini joriy qildi. Yaponiya yondashuvi shaxsiy ma'lumotlar himoyasini xalqaro iqtisodiy hamkorlik va ma'lumotlar erkin oqimi huquqi bilan chambarchas bog'laydi, ya'ni 2019-yilda Yevropa Komissiyasi tomonidan "yetarlilik" (adequacy) qaroriga ega birinchi

Osiyo mamlakati maqomini qo'lga kiritish orqali Yaponiya fuqarolarining ma'lumotlari Yevropa standartlari bilan tenglashtirildi va Yevropa-Osiyo o'rtasidagi ma'lumotlar erkin oqimi ta'minlandi. Yaponiya modeli shaxsning ma'lumot subyekti sifatidagi huquqlari va global raqamli iqtisodiyotda faol ishtirok etish huquqi o'rtasidagi muvozanatni muvaffaqiyatli o'rnatadi, fuqarolar ham individual himoyaga, ham xalqaro darajadagi raqamli xizmatlarga ega bo'ladi.

Yuqoridagilar bilan bir qatorda, Markaziy Osiyo davlatlari raqamli transformatsiya jarayonida bo'lib, ular shaxsiy huquqlarni himoya qilish tizimlarini faol ravishda ishlab chiqmoqda. Qozog'iston Respublikasi mintaqada ushbu sohada yetakchi o'rinni egallaydi.

Qozog'iston Respublikasi shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda milliy ma'lumot suverenitetini ta'minlash va davlat nazorati ustunligiga asoslangan yondashuvni qo'llaydi. Mamlakatda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risidagi qonun 2013-yilda qabul qilingan va 2021-yilda keng ko'lamli o'zgartirishlar kiritilgan. Qonun shaxsiy ma'lumotlar subyektlarining huquqlari, operatorlarning majburiyatlari va javobgarlik choralari belgilaydi. Qozog'iston qonunchiligining o'ziga xos jihati ma'lumotlar lokalizatsiyasi talabini o'rnatishdir. Qozog'iston modeli shaxsiy ma'lumotlar himoyasini milliy xavfsizlik va davlat nazorati huquqlari bilan chambarchas bog'laydi.

Qozog'iston qonunchiligida davlatning kuchli nazorat funksiyasi nazarda tutilgan bo'lib, unga ko'ra, fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlari majburiy ravishda milliy hududda joylashgan serverlarda saqlanishi, xorijiy platformalar va IT kompaniyalar mahalliy ma'lumotlar markazlariga ega bo'lishi lozim. Davlat organlarida tergov va nazorat vakolatlari bo'lishi belgilangan. Bu yondashuv, bir tomondan, milliy xavfsizlik va fuqarolar ma'lumotlarining chet el razvedkalari tomonidan to'planishidan

himoyalash huquqini ta'minlashga qaratilgan bo'lsa-da, ikkinchi tomondan, ma'lumotlarning erkin oqimi, global aloqa erkinligi va xalqaro hamkorlik huquqlarini sezilarli darajada cheklaydi. Qozog'iston modeli shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi bilan davlatning keng nazorat vakolatlari o'rtasidagi muvozanatni, asosan, ikkinchisi foydasiga belgilaydi. Mazkur holat milliy ma'lumotlar suverenitetini mustahkamlashga xizmat qilsa-da, fuqarolarning global raqamli ekotizimdan foydalanish, xalqaro standartlarga mos xizmatlardan bahramand bo'lish hamda shaxsiy ma'lumotlarini davlatning nomutanosib aralashuvidan himoyalash huquqlarini zaiflashtiradi.

Bundan tashqari, Qozog'iston tajribasining yana bir muhim jihati raqamli hukumat tizimini rivojlantirishdir. *Egov.kz* portali orqali ko'plab davlat xizmatlari elektron shaklda taqdim etiladi va fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlari markazlashtirilgan tizimda saqlanadi. Qozog'iston Respublikasi Sun'iy intellekt va raqamli rivojlanish vazirligi ma'lumotlarini himoya qilish sohasida nazorat funksiyalarini amalga oshiradi.

Qirg'iziston Respublikasi ham raqamli huquqlarni tartibga solish yo'lida muhim qadamlar qo'ymoqda. Mamlakatda raqamli muhitda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda iqtisodiy erkinliklar va texnologik taraqqiyot huquqini ustuvor qo'yuvchi liberal yondashuv qo'llanadi. 2008-yilda qabul qilingan "Shaxsiy ma'lumotlar to'g'risida"gi qonun 2022-yilda zamonaviy talablarga muvofiq qayta ko'rib chiqilgan. Qirg'iziston yondashuvi nisbatan liberal bo'lib, biznes uchun yengilroq talablar o'rnatadi. Qirg'iziston modeli shaxsiy ma'lumotlar himoyasini tadbirkorlik faoliyati erkinligi va iqtisodiy huquqlar bilan muvozanatlashtirishga qaratilgan.

Yevropa Ittifoqining GDPR modelida shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi (ECHR 8-modda) va ma'lumotlar himoyasi huquqi (EU Charter 8-modda) ustuvorlik qilsa,

Qirg'iziston yondashuvida iqtisodiy faoliyat erkinligi va raqamli rivojlanish huquqi katta ahamiyat kasb etadi. Bu model shaxsning ma'lumot subyekti sifatidagi huquqlarini nisbatan cheklaydi: rozilik olish tartibi yengilroq (presumptiv rozilik mexanizmi), ma'lumotlarni o'chirish va ko'chirish huquqlari murakkab protseduralar talab qiladi, nazorat organlari repressiv emas, maslahatchi funksiyani bajaradi. Qirg'iziston yondashuvi jamiyatning raqamli rivojlanish huquqi va individual shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi o'rtasidagi ziddiyatni birinchi foydasiga hal qiladi. Bu esa, bir tomondan, innovatsiyalar va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirsa-da, ikkinchi tomondan, fuqarolarning ma'lumotlarini suiiste'mol qilishga qarshi himoyalani shu huquqini zaiflashtiradi va xalqaro inson huquqlari standartlari bilan to'liq uyg'unlik ta'minlanmaydi.

Yuqorida ko'rib chiqilgan davlatlar tajribasini taqqoslash asosida uchta asosiy tartibga solish modelini ajratish mumkin. Yevropa modeli maksimal himoya va keng qamrovli tartibga solishga yo'naltirilgan, bu yerda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish asosiy inson huquqi sifatida qaraladi. Amerika modeli moslashuvchanlik va sektorli yondashuvni ta'kidlaydi, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashga ustuvorlik beradi. Osiyo modeli esa muvozanatli yondashuvni ifodalaydi, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bilan shaxsiy huquqlarni himoya qilishni uyg'unlashtiradi.

Har bir model o'zining kuchli va zaif tomonlariga ega. Yevropa modelining afzalliklari yuqori himoya darajasi, aniq va to'liq qoidalar, kuchli nazorat mexanizmlari va individual huquqlarning keng doirasidir. Biroq bu model biznes uchun yuqori xarajatlar talab qiladi, murakkab tartib-qoidalar qo'llanadi va innovatsiyalarni sekinlashtirishi mumkin.

Amerika modelining ustunliklari moslashuvchanlik, innovatsiyalarga qo'llab-quvvatlash va biznes ehtiyojlarini hisobga olishdir.

Sektorli yondashuv har bir soha xususiyatlarini inobatga olish imkonini beradi. Ammo bu modelning kamchiliklari bo'lib, iste'molchilar uchun noaniqlik, turli shtatlarda har xil himoya darajalari va umumiy standartlarning yo'qligi hisoblanadi.

Osiyo modeli tahlil natijalari bo'yicha amaliy jihatdan eng muvozanatli hisoblanadi, chunki u rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun mos. Bu model biznes rivojlanishini qo'llab-quvvatlagan holda, individual huquqlarni himoya qiladi, texnologik yechimlarni faol qo'llaydi va mintaqaviy hamkorlikni ta'kidlaydi. Biroq ba'zi Osiyo davlatlarida nazorat organlari zaif, qonunchilik to'liq ishlab chiqilmagan va ma'lumotlar lokalizatsiyasi kabi cheklovchi talablar mavjud.

Xalqaro huquqiy jihatdan shaxsiy ma'lumotlarni raqamli makonda himoya qilish global miqyosda umumiy standartlarni shakllantirish zaruriyatini ko'rsatmoqda. BMTning Inson huquqlari bo'yicha Oliy Komissarining 2018-yildagi hisobotida (United Nations High Commissioner for Human Rights, 2018) raqamli asrda shaxsiy hayot daxlsizligi huquqining muhimligi alohida ta'kidlangan va davlatlardan fuqarolarning raqamli huquqlarini ta'minlash bo'yicha samarali choralar ko'rish talab qilingan. Yevropa Kengashining Shaxsiy ma'lumotlarni avtomatik qayta ishlashda shaxslarni himoya qilish to'g'risidagi konvensiyasi (Council of Europe, 2018) (Convention 108+) shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishning xalqaro standartlarini belgilab berdi va bu hujjat Yevropa chegaralaridan tashqarida ham ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu xalqaro hujjatlar shaxsiy hayot daxlsizligi, fikr erkinligi, axborot olish huquqi kabi klassik shaxsiy huquqlarning raqamli makonda yangi shakllarda namoyon bo'lishini tan oladi va davlatlardan ularni samarali himoya qilishni talab qiladi.

Raqamli transformatsiya sharoitida shaxsiy huquq va erkinliklarni himoya qilishning universal tamoyillari mavjud, bular barcha davlatlar tajribasida umumiy hisoblanadi.

Birinchi tamoyil – shaxsiy hayot daxlsizligi bo'lib, bu Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 12-moddasi hamda Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro paktning 17-moddasi bilan kafolatlangan (Muminov, 2025). Raqamli sharoitda bu huquq shaxsiy ma'lumotlarni noqonuniy yig'ish, saqlanishi va tarqatilishidan himoya qilishni o'z ichiga oladi. Ikkinchi tamoyil – axborot olish va fikr erkinligi huquqi bo'lib, raqamli makonda bu huquq senzurasiz axborot olish, o'z fikrini erkin ifodalash va onlayn kommunikatsiya qilish erkinligini nazarda tutadi. Uchinchi tamoyil – shaffoflik va axborotga kirish huquqi bo'lib, fuqarolar o'z shaxsiy ma'lumotlari qanday yig'ilayotgani, qayta ishlanayotgani va qanday maqsadlarda foydalanilayotgani haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lish huquqiga ega. To'rtinchi tamoyil – shaxsiy ma'lumotlar ustidan nazorat huquqi bo'lib, bu shaxsga o'z ma'lumotlarini boshqarish, tuzatish, o'chirish va ularning noto'g'ri foydalanishiga qarshi chiqish imkoniyatini beradi.

Raqamli transformatsiya sharoitida shaxsiy huquq va erkinliklarning yangi avlodi shakllanmoqda. Ular klassik huquqlarning kengayishi va yangi shaklda ifodalanishidir. Ma'lumotlarni ko'chirish huquqi (data portability) fuqarolarga o'z raqamli identifikatorlarini bir platformadan ikkinchisiga erkin ko'chirib o'tish imkoniyatini beradi va bu raqamli jamiyatda harakatlanish erkinligining yangi shakli hisoblanadi. Unutilish huquqi (right to be forgotten) shaxsiy hayot daxlsizligining raqamli shakllanishi bo'lib, shaxsga o'tmishdagi ma'lumotlarini o'chirishni talab qilish huquqini beradi. Algoritmik qarorlarga qarshi chiqish huquqi inson qadr-qiyimatini himoya qilish va sun'iy intellekt tizimlarining noto'g'ri qarorlariga qarshi himoya mexanizmi sifatida xizmat qiladi. Profillashtirish va avtomatlashtirilgan qaror qabul qilishdan himoyalani shu huquqi shaxslarni kamsituvchi yoki noto'g'ri algoritmik qarorlardan himoya qiladi. Ushbu yangi huquqlar klassik shaxsiy

huquq va erkinliklarning raqamli davrdagi davomi bo'lib, ularni samarali ta'minlash xalqaro hamkorlik va umumiy standartlarni joriy etishni talab qiladi.

Xulosa

Raqamli transformatsiya sharoitida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish XXI asrning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, xorijiy davlatlar tajribasi turli yondashuvlarning mavjudligini ko'rsatadi. Qirg'iziston Respublikasi iqtisodiy liberalizm va texnologik rivojlanishni rag'batlantirishga asoslangan yondashuvni qo'llab, minimal davlat aralashuvi va biznes-do'stona tartibga solishni ustuvor qo'ygan. Bu model raqamli iqtisodiyot va startap ekotizimining tez rivojlanishini ta'minlasa-da, fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlari himoyasining zaif kafolatlari muammosini keltirib chiqarmoqda.

Qozog'iston Respublikasi esa milliy ma'lumot suverenitetini ta'minlash va davlat nazorati ustunligiga asoslangan imperativ lokalizatsiya modelini tanlagan bo'lib, bu yondashuv milliy xavfsizlikni mustahkamlasa-da, fuqarolarning global raqamli ekotizimdan foydalanish va ma'lumotlarni erkin ko'chirish huquqlarini sezilarli cheklaydi.

Yaponiya individual huquqlar va global ma'lumotlar oqimi erkinligi o'rtasidagi muvozanatga asoslangan gibridd yondashuvni amalga oshirib, 2019-yilda Yevropa Komissiyasidan "yetarlilik" qarorini olgan birinchi Osiyo mamlakati bo'ldi. Mazkur model shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi va xalqaro iqtisodiy hamkorlik huquqining uyg'unligini ta'minlaydi. Amerika Qo'shma Shtatlari esa federalizm va bozor o'z-o'zini tartibga solishi ustunligiga asoslangan fragmentlashgan modelni qo'llab, turli shtatlarda turfa standartlarni joriy etgan. Bu esa so'z va axborot erkinligi huquqini shaxsiy hayot daxlsizligi huquqidan ustun qo'yishga olib kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasi uchun eng maqbul yondashuv Yaponiya tajribasiga

asoslangan gibrid modelni qabul qilish hamda unga Yevropa standartlarining muhim elementlarini bosqichma-bosqich va maqsadga muvofiq integratsiya etishdan iborat. Bunday model O'zbekistonning hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish bosqichi, mavjud iqtisodiy imkoniyatlari hamda xalqaro hamkorlik ustuvor yo'nalishlari bilan uyg'un hisoblanadi.

Qozog'iston tajribasidan kelib chiqib, ma'lumotlar lokalizatsiyasi tamoyilini to'liq emas, balki faqat kritik ahamiyatga ega bo'lgan davlat va maxfiy ma'lumotlarga nisbatan qisman qo'llash maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv milliy xavfsizlikni ta'minlash bilan bir qatorda xalqaro AT kompaniyalar uchun qulay investitsiya muhitini saqlab qolishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, Yaponiya tajribasining asosiy elementi bo'lgan individual huquqlar va global hamkorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash, konsensus va ijtimoiy javobgarlik madaniyatiga tayangan o'z-o'zini tartibga solish mexanizmlarini joriy etish hamda Yevropa Ittifoqi bilan "yetarlilik" qaroriga erishish strategiyasi O'zbekiston uchun eng maqbul va qimmatli model sifatida namoyon bo'ladi.

Bunday gibrid model O'zbekistonning hozirgi rivojlanish bosqichi, iqtisodiy imkoniyatlari va xalqaro hamkorlik yo'nalishlari bilan mos keladi. Bahodir Ismailovning ta'kidlashicha, xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish jarayoni bir martalik hodisa emas, balki doimiy va izchil jarayondir. U mamlakat rivojlanish strategiyasi bilan uzviy bog'liq bo'lishi kerak (Ismailov, 2019).

Shu nuqtayi nazardan, O'zbekistonda ustuvor choralar amalga oshirilishi zarur.

Birinchidan, Yaponiya va Yevropa tajribasiga asoslanib, shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunni GDPR asosiy tamoyillariga (qonuniylik, maqsadni cheklash, ma'lumotlarni minimallashtirish, shaffoflik) yaqinlashtirish lozim.

Ikkinchidan, Yaponiyaning "yetarlilik" maqomiga erishish tajribasidan foydalanib, mustaqil va professional nazorat organi – Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish agentligi yoki komissiyasini tashkil etish maqsadga muvofiq. Bu organ Qozog'iston modelidagi kabi faqat repressiv emas, balki Qirg'iziston va Yaponiya tajribasidagi kabi maslahatchi va ta'lim funksiyalarini ham bajarishi kerak. Bundan tashqari, Yaponiya mintaqaviy hamkorlik tajribasiga asoslanib, Markaziy Osiyo davlatlari bilan birgalikda mintaqaviy standartlar ishlab chiqish va Yevropa Ittifoqi bilan "yetarlilik" to'g'risidagi muzokaralar olib borish ham samarali usullardan biri hisoblanadi.

Raqamli transformatsiya sharoitida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish tizimi statik emas, balki dinamik bo'lib, texnologik taraqqiyotga doimiy ravishda moslashib borishi zarur. O'zbekiston xorijiy davlatlar tajribasidan oqilona foydalanib, Qirg'iziston modelining iqtisodiy innovatsiyalarni rag'batlantirish salohiyati, Qozog'istonning milliy xavfsizlikka yo'naltirilgan yondashuvi hamda Yaponiyaning muvozanatli va xalqaro integratsiyaga ochiq tajribasini uyg'unlashtirish orqali o'z milliy xususiyatlariga mos, samarali himoya modelini yaratishi mumkin.

REFERENCES

1. Act on the Protection of Personal Information. (2003). Act No. 57 of 2003, as amended by Act No. 37 of 2021. <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4241/en>
2. Bradford, A. (2020). *The Brussels effect: How the European Union rules the world*. Oxford University Press.

3. California Consumer Privacy Act of 2018, Cal. Civ. Code §§ 1798.100–1798.199.
4. Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2000, December 18). https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
5. Children’s Online Privacy Protection Act of 1998, Pub. L. No. 105-277, div. C, title XIII, 112 Stat. 2681 (1998), codified at 15 U.S.C. §§ 6501–6505. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/chapter-91>
6. Council of Europe. (2018). *Convention for the protection of individuals with regard to automatic processing of personal data (Convention 108+)*.
7. European Data Protection Board. (2024). *Annual report 2023*. https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-04/edpb_annual_report_2023_en.pdf
8. European Parliament & Council of the European Union. (2016). *Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data (General Data Protection Regulation)*.
9. European Parliament & Council of the European Union. (2022a). *Regulation (EU) 2022/2065 on a single market for digital services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act)*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>
10. European Parliament & Council of the European Union. (2022b). *Regulation (EU) 2022/1925 on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act)*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj/eng>
11. Greenleaf, G. (2014). *Asian data privacy laws: Trade and human rights perspectives*. Oxford University Press.
12. Gramm–Leach–Bliley Act, Pub. L. No. 106-102, 113 Stat. 1338 (1999). <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-106publ102/html/PLAW-106publ102.htm>
13. Health Insurance Portability and Accountability Act of 1996, Pub. L. No. 104-191, 110 Stat. 1936 (1996). <https://www.congress.gov/bill/104th-congress/house-bill/3103>
14. Ismailov, B. I. (2019). *International standards in the field of personal rights and freedoms and the national legislation of the Republic of Uzbekistan* (Doctoral dissertation abstract, specialty 12.00.10 – International law). Tashkent.
15. Korea Internet & Security Agency (KISIA). (2024). *2023 information security status survey*. IITP/KISIA. https://kisia.or.kr/research/infosec_survey/
16. Kuner, C., Bygrave, L. A., & Docksey, C. (Eds.). (2020). *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A commentary*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198826491.001.0001>
17. Republic of Kazakhstan. (2013, May 21). Law No. 94-V of 21 May 2013 “On Personal Data and Their Protection”, as amended by Law No. 96-VII of 30 December 2021. <https://adilet.zan.kz/eng/docs/Z1300000094>
18. Kyrgyz Republic. (2008, April 14). Law No. 58 of 14 April 2008 “On Personal Data”, as amended (latest amendments: 12 July 2022). <https://dpa.gov.kg/en/npa/4>
19. Muminov, A. (2025). International legal regulation of the right to internet access: A new generation of human rights. *TSUL Legal Report*, 6(4). <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.lr.6.4/LGWC1735>
20. Republic of South Korea. (2011). Personal Information Protection Act (Act No. 10465).
21. Personal Information Protection Commission of Korea – PIPC. (2023). *Annual report on personal information protection*.
22. President of the Republic of Uzbekistan. (2020, October 5). *Decree No. PF-6079 on approval of the “Digital Uzbekistan — 2030” strategy and measures for its effective implementation*. <https://lex.uz/ru/docs/-5030957>
23. Republic of Uzbekistan. (2019, July 2). *Law No. O’RQ-547 on personal data*. <https://lex.uz/docs/-4396419>

24. Solove, D. J. (2023). The limitations of privacy rights. *Notre Dame Law Review*, 98(3), 975–1020.

25. U.S. Department of Health and Human Services, Office for Civil Rights. (2023). *HIPAA security rule: Summary*. U.S. Department of Health and Human Services. <https://www.hhs.gov/hipaa/for-professionals/security/index.html>

26. United Nations (2018). United Nations High Commissioner for Human Rights. *The right to privacy in the digital age* (A/HRC/39/29).

27. World Economic Forum. (2023, September). *Internet access is not a luxury, but a basic necessity*. <https://www.weforum.org/stories/2023/09/broadband-no-luxury-basic-necessity/>

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 1-SON

VOLUME 6 / ISSUE 1 / 2026

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.6.1.